

**Universitatea “Babeş-Bolyai” Cluj-Napoca
Facultatea de Teologie Ortodoxă
Şcoala Doctorală „Isidor Todoran”**

**ISTORICUL SEMINARULUI TEOLOGIC ORTODOX LICEAL
“EPISCOP IOAN POPASU” CARANSEBEŞ
(1955-2008)**

LUCRARE DE DOCTORAT

Îndrumător științific: Pr.prof.univ.dr. Alexandru Moraru

Candidat: Pr.prof.drd. Pavel Marcu

Cluj-Napoca 2012

CUPRINS

Abrevieri	6
Introducere	8
Capitolul I	
Învățământul teologic (mediu) din țara noastră - scurte reperi	11
Capitolul II	
Etapele învățământului teologic Seminarial din Caransebeș	47
Capitolul III	
Procesul educațional la Seminarul Teologic Liceal Ortodox „ Episcop Ioan Popasu” Caransebeș	256
Capitolul IV	
Activitatea cultural-misionară. Cercurile de studii	276
Capitolul V	
Patriotism și Ecumenism	281
Capitolul VI	
Clădirea Seminarului Teologic. Biserica. Biblioteca. Sălile de curs. Internatul.Cantina.Infirmeria	283
Capitolul VII	
Cadre didactice reprezentative la Seminarul Teologic Liceal Ortodox “Episcop Ioan Popasu” din Caransebeș	288
Abrudan Dumitru	288
Achimescu Nicolae	289
Aldea Longinus	290
Anuichi Silviu	291
Ardelean F. Sebastian	292
Baba Teodor	293
Bănăduc N. Pătruț	294
Bel Valer	295
Belean Nicolae	296
Beștea Gheorghe	298
Bocicai Ioan	298
Câmpianu Ilie	299
Chișcariu (Constantin) Efrem	300
Cilievicei Adrian	301
Corneanu Nicolae	303
Coroban Ioan	305
Cosma Sorin	306
Crișan Eugen	307
Dariciuc C. Vasile	308
Dehelean Aurel	309
Dragomir (Eftimie) Timotei	309

Gherga Trăilă	310
Iancu Eugen	311
Isac Rusalin	311
Itineanț Vasile	313
Jacotă C. Dorin	314
Joantă (Vasile) Visarion	315
Leb Ioan-Vasile	316
Lecca Paulin	319
Levițchi Afinoghen	320
Marcu Pavel	321
Mezinca Cornel	323
Mezinca Ioan Cornel	324
Mihoc Ioan	324
Mîțu Sorin	325
Morar Nicolae	326
Muntean Vasile.....	327
Muntean Zeno	328
Neda Gheorghe	330
Olariu Cornel	330
Pantiș Petru	331
Pogan Dorel	332
Popescu Ionel	333
Râncu Viorel	334
Românu I. Vicențiu	335
Rosoha Mihai	336
Rus Constantin	337
Sârbu Ilie	339
Seviciu (Traian) Timotei	340
Sidei Mihai	343
Strubert Viorica	343
Temeș Corneliu	344
Teodorovici I. Viorel	345
Train Constantin	346
Țuțul (Marius) Macarie	347
Vasiescu Cotiso	348
Vladu Constantin	349
Vladu Petru	350
Vodă Victor	351

Capitolul VIII

Absolvenți de Seminar – Oameni de seamă	352
A. Ierarhi	352
Daniil Stoenescu	352
Lucian Mic	353

B. Cadre didactice universitare (Teologie)	356
Bude Ioan	356
Cherescu Pavel	357
Covan Adrian Dorel	359
Cricovean M. Florin	359
Cuțaru Nicandru	360
Dobrei Florin	361
Farcașiu Lucian	362
Ferenț Iosif	363
Ioja Cristinel	364
Jivi Aurel	365
Jurca C. Eugen	366
Megheșan Dumitru	368
Moca Dumitru	369
Neacșu I. Gheorghe	370
Nedelea Jean	372
Pătuleanu Constantin	373
Petrica Vasile	373
Pomian Ștefan	375
Rus Remus	376
Sauca Ioan	378
Scridon Alin	379
Toma Cornel	380
Tulcan Ioan	381
Vlad Vasile	381
C. Cadre didactice universitare (Laice)	382
Dumitrașcu E. Ștefan	382
D. Slujitori în administrația superioară bisericească	383
E. Absolvenți ai Seminarului Teologic Ortodox din Caransebeș, profesori la alte Seminarii din țară	385

Capitolul IX

Cadre didactice titulare în alte școli și clerici din eparhie care au predat ore la Seminar, prin cumul sau plata cu ora	386
---	-----

Capitolul X

Personal didactic auxiliar, tehnic, economic și de serviciu	388
---	-----

Concluzii	391
------------------------	-----

Capitolul XI

Anexe	398
-------------	-----

A. Cadre didactice reprezentative la Seminarul Teologic Ortodox Liceal “Episcop Ioan Popasu” din Caransebeș – Lucrări	398
B. Absolvenți de Seminar oameni de seamă – Ierarhi (Lucrări)	413
C. Cadre didactice universitare (Teologie)-Lucrări	414
D. Cadre didactice Universitare (Laice)-Lucrări	435

E. Absolvenții Seminarului Teologic Liceal “Episcop Ioan Popasu” din Caransebeș (1955-2008)	436
F. Absolvenții Seminarului Teologic Liceal Ortodox “Episcop Ioan Popasu”, preoți la românii din străinătate	455
G. Absolvenții Seminarului Teologic Liceal Ortodox “Episcop Ioan Popasu” preoți la Vicariatul Ortodox Sârb din Timișoara	456
H. Absolvenții Seminarului Teologic Liceal Ortodox “Episcop Ioan Popasu”, preoți la Vicariatul Ortodox Ucrainean din Baia-Mare	456
I. Regulamente școlare	457
Bibliografie	668

REZUMAT

Dacă școala teologică din Caransebeș are nume bine meritat acest fapt se datorează mai multor factori, printre care în primul rând așezarea orașului într-o zonă cu potențial istoric și cultural. “Orașul Caransebeș a fost un loc al mărturisirii credinței ortodoxe la margine de țară și un oraș al apărării identității și unității naționale, al refacerii unități naționale, împreună cu Aradul. Acest oraș a contribuit la dezvoltarea conștiinței naționale, de refacere a unității naționale, ceea ce s-a și realizat în 1918. De asemenea Eparhia Caransebeșului rămâne în conștiința Bisericii Ortodoxe Române și ca cetate de cultură teologică” (Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, *Catedrala din Caransebeș, visul împlinit al înaintașilor*, în *Vestitorul Ortodoxiei*, serie nouă, Anul III, august-octombrie 2010, p. 36).

Zonă a etnogenezei poporului român, Banatul este un incunabul al vorbirii și al scrisului încă din vremuri îndepărtate, cum arată unele descoperiri arheologice. Desigur, de atunci, s-a plămădit și credința, mai întâi necreștină monoteistă geto-dacică, apoi creștină, ceea ce ne spun dovezile logico-istorice de pătrundere a creștinismului în Dacia.

Tot descoperirile arheologice ne vorbesc apoi despre mănăstiri cu baptisteriu (Morisena-Cenad, jud. Timiș), unde se oficia încreștinarea, care necesita catehumenat, adică învățatură elementară creștină.

O formă organizată a învățământului creștin se dezvoltă apoi în mănăstirile din Banat sau din împrejurimile sale: Hodoș-Bodrog (sec. XII), Vodița (sec. XIV), Prislop (sec. XV), Caransebeș (sec. XV), Lugoj, Mrăcunea, pe clisura Dunării, Bezdin, Săraca, Partoș, Sângeorge, Vărădia, Baziaș (toate sec. XV).

Reforma protestantă din secolul XVI, care printre altele cerea ca Sfânta Scriptură să fie tradusă în limba popoarelor, face ca personalități calvine din Caransebeș și împrejurimi să traducă în 1582 la Orăștie primele două cărți din Vechiul Testament (Facerea și Ieșirea), cunoscute sub denumire generică de “Palia de la Orăștie”. Pe lângă traducătorii Paliei, Caransebeșul s-a bucurat și de prezența altor oameni de cultură, protestanți luterani sau romano-catolici, cu studii în Apus și cu biblioteci apreciate care au contribuit mult la ridicarea culturală a orașului: George Buitul, Mihail Halici tatăl și fiul, precum și alții.

În fața ofensivei protestante, nu numai romano-catolicii au inițiat așa-zisa Contrareformă, ci și ortodocșii. La Caransebeș, episcopii organizează forme elementare de învățământ-școli grămăticești, sau de altfel, care să pregătească atât preoții cât și învățătorii cu însușirea și mânuirea luminii, atât de necesare poporului de rând.

Odată cu nașterea și creșterea Imperiului habsburgic, învățământul de toate nuanțele primește noi dimensiuni, noi organizări, noi tendințe, noi obiective. “Națiunea iliră” (români, sârbi, ruțeni), din Banat este într-un fel privilegiată, datorită aportului adus de aceștia în luptele de expansiune și menținere a Imperiului. Privilegiile au avut repercusiune și asupra învățământului teologic care este acum îngăduit, apreciat și organizat. Epoca luminilor și aceste privilegii ilire dau posibilitatea organizării formelor de învățământ la Carloviț, Vârșeț, Timișoara, Arad, Caransebeș ș.a.

Prin reînființarea Mitropolie Transilvaniei sub ierarhul Andrei Șaguna în 1864, cu cele două eparhii sufragane, Aradul și Caransebeșul, la Caransebeș, Pronia divină, la hărăzit episcop pe ucenicul lui Șaguna, Ioan Popasu (1865-1889). Acesta “translocă”, adică mută școala clericală de la Vârșeț, unde învățau și românii bănățeni, la Caransebeș, pe motiv că fiii grănicerilor bănățeni sunt mai săraci și nu au posibilitatea materială de a urma școala la Vârșeț. Pornind doar cu doi profesori, școala la început ia forma de Institut Teologic (1865-1874), apoi Institut Teologic Pedagogic (1874-1924), Academie Teologică (1924-1948). Toate formele de învățământ au polarizat în jurul lor profesori, cadre competente care s-au identificat cu luptele politico-naționale ale românilor din perioadele respective, fapt pentru care unii au suferit excluderea de la catedră. Au beneficiat și de păstoria unor ierarhi destoinici începând cu Ioan Popasu apoi Nicolae Popea (1889-1908), membru activ al Academiei Române și ceilalți.

În decursul timpului a venit momentul mult așteptat - 1 Decembrie 1918, când și românii caransebeșeni și-au adus aportul lor de suflet și simțire în frunte cu ierarhul locului, Episcopul Miron Cristea (1910-1919), care ulterior a ajuns Mitropoli primat al Bisericii Ortodoxe Române (1920-1925) și primul patriarh al României (1925-1939).

Forma academică a învățământului teologic din Caransebeș, continuă până în decembrie 1948, când noile legi comuniste îi pun sfârșit, cum de altfel și Episcopiei, la 5 februarie 1949, încorporată Arhiepiscopiei Timișoarei, formând acum împreună,

Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului. Episcopul martir Veniamin Nistor (1941-1949), nu mai poate face nimic, în fața noii orânduiri politico-sociale a vremii. Profesorii Academiei s-au atașat altor centre de învățământ teologic sau eparhiale, aici rămânând doar Zeno Muntean și Constantin Vladu.

A fost hotărât de Dumnezeu, ca firul învățământului teologic de la Caransebeș, să nu se sfârșească cu anul 1948, el continuând sub forma Școlii de cântăreți, care funcționa încă din 1931, sub titulatura de Școala eparhială de cântăreți bisericești, cu 3 ani de învățământ, înființată de primul episcop bănățean, Iosif Traian Badescu (1920-1933). Școala de cântăreți bisericești funcționează cu doi ani de învățământ între 1948-1951, apoi ca Școală medie de cântăreți bisericești cu trei ani de învățământ, 1952-1954, apoi cu două cicluri, ciclul I 1954, de doi ani, urmând tot în 1954 ciclul II prevăzut tot pentru doi ani. În toamna anului 1955, ciclului II, i se mai adaugă un an de studiu, devenind Seminar teologic, mai precis Școală de cântăreți bisericești primii doi ani și Seminar teologic ultimii trei. Titulatura formei de învățământ era Școala de cântăreți bisericești și Seminarul Teologic, funcționând așa între 1955-1978. După doi ani de studii se dădea un examen de diplomă pentru a putea fi cântăreț bisericesc, însă toți cei promovați urmau Seminarul teologic, la sfârșitul căruia se dădea din nou un alt examen de diplomă mai aprofundat, în prezența ierarhilor oblăduitori ai școlii și sub președinția unui cadru didactic univesitar de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu. Nu lipseau de la aceste examene nici reprezentanții teritorialii sau centrali ai Departamentului Cultelor.

Transformările din învățământul românesc dau și Seminarului Teologic o nouă programă analitică și o nouă titulatură de Seminar Teologic Ortodox, fiind asimilat învățământului liceal (1978-1990). După evenimentele din 1989, mai precis din 1993 învățământul teologic aparține ca finanțare Ministerul Învățământului, controlul fiind însă exercitat și de biserică, care își dă avizul la numirea cadrelor și la conținutul programelor analitice. Titulatura școlilor teologice este acum “Seminarul Teologic Liceal Ortodox”, cu cinci ani de studiu (1993-2008). Aceeași denumire, însă cu patru ani de studiu, o poartă și din 2008 până în prezent.

Pe lângă Seminar a funcționat și Școala de cântăreți bisericești, cu programă separată, dar doar câțiva ani. S-a deschis în anul școlar 1976-1977, funcționând doi ani. După Revoluție din nou s-a redeschis, dar cu aceeași finalitate. Tot în cadrul Seminarului a funcționat Școala postliceală de cântăreți bisericești și învățători (1993-

1996). Școala a funcționat 3 ani cu o singură clasă, absolvenților acordându-li-se dreptul de a funcționa ca învățători.

Seminarul teologic din Caransebeș, pentru a putea să-și desfășoare activitatea, avea nevoie de o bază materială, deoarece clădirea fostei Academii, fusese naționalizată în 1948. Mitropolitul Vasile Lăzărescu al Banatului, pune la dispoziție birourile fostei reședințe eparhiale, care se inaugurează ca formă de învățământ, la 30 ianuarie 1955. Cazarea elevilor fiind sub nivelul oricărui așteptări, tot Mitropolitul Vasile Lăzărescu inițiază în anul 1957, cu începere din 1958, construcția unui internat, terminat abia în toamna anului 1963, sub urmașul său, ÎPS Părinte Mitropolit Nicolae Corneanu. Acesta poate fi pe drept cuvânt numit ctitorul Seminarului teologic din Caransebeș. O serie de îmbunătățiri și transformări esențiale, primește școala acum, atât sub raport material cât și al procesului instructiv - educativ și religios-moral.

Venit la cârma eparhiei în primăvara anului 1962, primul lucru pe care îl face este darea în folosința elevilor și profesorilor a bibliotecii fostei Academii. Aceasta după mai multe "revizuirii" din partea organelor de stat, intră parțial în funcțiune în anul 1962, iar definitiv în 1963, creându-se mai apoi în 1964, un post special pentru bibliotecar. Al doilea fapt este darea spre folosința școlii, tot în 1962, a capelei fostei reședințe eparhiale, mai precis capela ierarhilor. Dacă până acum rugăciunile de dimineața și seara, precum și Vecerniile și Utreniile se făceau pe coridoarele școlii, de acum ele se oficiază aici. Elevii și cadrele didactice mai mergeau la catedrala din oraș pentru Vecernia de sâmbătă seara, Utrenia și Sfânta Liturghie de duminică. Se dă în folosință tot acum pentru director cabinetul fostului episcop, iar ca sală profesorală încăperea așezată înaintea acestui cabinet. Tot acestor primi ani de păstorire se mai atribuie ÎPS Nicolae Corneanu al Banatului, un mic amănunt, poate nesemnificativ, dar de mare efect asupra procesului învățării. Elevilor li s-a permis accesul în parcul reședinței, unde puteau să învețe în zilele frumoase. În acest sens a fost dărâmat mai târziu, în 1970, și gardul de piatră care despărțea parcul reședinței de curtea școlii. În locul fostului muzeu eparhial s-a amenajat o sală de mese cu 100-120 locuri, iar în noul cămin, dat în folosință în toamna anului 1963, s-a organizat biblioteca. În anul 1967 au fost amenajate sălile de clasă, prin parchetare și dotare cu mobilier nou, arhiva, garderoba dotată cu dulapuri din tablă. În 1968 a fost pictată capela în tehnica frescă de pictorul academic Anastasie Demian. Școala și căminul au fost dotate în 1968-1969 cu încălzire centrală și racordată la una din centralele termice ale orașului. Numărul elevilor devenind mai mare, în 1969-1970, la cămin s-a mai construit un

etaj, internatul beneficiind din anul școlar 1970-1971 și de etajul al II-lea. Căminul putea adăposti până la 300 de elevi. De asemenea între 1972-1973, se contruiește în curtea școlii o nouă aripă, unde funcționează bucătăria, sala de mese, sala festivă cu 300 de locuri. Toate acestea au fost dotate cu aparatură și mobilier nou, fiind sfințite la 3 aprilie 1973. Pentru ca elevii și cadrele didactice să nu mai meargă la catedrala din oraș, ÎPS Părinte Mitropolit Nicolae al Banatului se îngrijește de construirea unui locaș de cult, exclusiv pentru nevoile școlii, fără circuit sau angajament parohial. În 1976 a fost sfințit locul pentru viitoarea biserică a Seminarului, care a fost construită între 1976-1982, dată în folosință pentru rugăciunile de dimineață și seară în 1979, târnosită construcția apoi în 1980, iar pictura în 1982. Pictată în frescă de pictorul Ioan Sulea-Gorj. A fost de un real folos această biserică, aici elevii însoțiți pe rând de cadrele didactice oficiau toate slujbele, cântau la strună împărțiți pe grupe, și la fel își desfășurau practica de Catehetică și Omiletică.

Dacă școala dispunea de o așa bază materială, era și firesc ca procesul instructiv-educativ să nu fie determinant. Principalul aspect la constituit formarea religio-morală, duhovnicească. În acest sens, încă din 1969, s-au organizat deplasări la parohii cu elevii, pentru a lua contact cu viața parohială reală; au fost invitate apoi personalități bisericești, profesori de teologie pentru a ține diferite conferințe și meditații religioase. Toate momentele festive religioase și istorice erau însoțite de serbări, unde elevii își aducea aportul prin recitarea de poezii și piese corale. Corul apoi s-a perfecționat în așa fel încât a participat la numeroase festivaluri, atât în țară cât și în străinătate, aducând de peste tot diplome și medalii. De remarcat prezența sa la Viena, Graz, Berlin, Paris, Madrid, Roma-Vatican, Ankara, Chișinău ș.a.

Sub aspect didactic-metodic, în școală a funcționat permanent cercul metodologic, unde s-au dezbătut teme de actualitate pedagogică, iar profesorii țineau lecții deschise la clase, urmând apoi analiza acestora, cercul de literatură condus de Arhidiacon Prof. Cornel Olariu, cu funcționare între 1953-1969, cercul de limbi clasice, 1969-1976 condus de Pr. Prof. Sorin Cosma. La sugestia ÎPS Părinte Mitropolit Nicolae al Banatului, a rămas în școală un singur cerc de studii, care a îmbrățișat mai multe sectoare teologice și de cultură laică. La îndemâna profesorilor și elevilor a funcționat și cabinetul metodic între anii 1978-1990, dotat cu aparatură de nivel tehnic avansat la momentul respectiv: magnetofon, epidiascop, aspectomat ș.a. În școală a funcționat tot în această perioadă o stație de radioficare, unde elevii

beneficiau de audierea unor meditații religioase, muzică bizantină, etc. Aceasta avea circuit doar în internatul școlii.

Elevii permanent sunt orientați și patriotic cetățenesc. Ora de Dirigenție are aici un rol preponderent. Până în 1964, tematica era de orientare prosovietică, iar după, primește o culoare patriotică cu teme de legislație, politică internă și politică externă. Temele aniversare dobândesc un rol semnificativ acum. Multe sunt ținute de personalități politice și culturale ale vremii, precum și de profesorii școlii. Formarea patriotic-cetățenească se desăvârșea apoi prin munca patriotică prestată la unitățile agropomicole din jurul orașului, sau la Centrul de legume și fructe din oraș. Întreaga activitate școlară din Seminar, dar în special cea patriotic-cetățenească era atent urmărită de Departamentul Cultelor, prin inspectorii săi teritoriali. Aceștia nu toți dovedeau o bază culturală, fiind mai mult executanți, urmăritori și impunători ai unor ordine, traducând politica statului în viața cultelor, inclusiv a școlilor teologice. Mulți dintre ei au creat probleme bisericii și oamenilor ei, fapt pentru care nu pot fi uitați. Atunci nimeni nu putea vorbi împotriva lor, deoarece își risca locul de muncă sau soarta. A fost cea mai grea perioadă atât pentru elevi cât și pentru profesori și ierarhi. Dacă școala era prea solicitată de candidați, au impus restricții la admitere, triind dosarele celor cu părinți membri ai Partidului Comunist, cu rude în străinătate, cu condamnări civile și penale etc. De multe ori s-a întâmplat ca școala din Caransebeș să aibe între 2-5 locuri pe întreaga Mitropolie, la admitere. Clasa a fost completată apoi cu elevi din Arhiepiscopia Bucureștilor și Craiovei. Școala pune mare accent pe disciplină, pe ținuta vestimentară. Elevii noștri se cunoșteau și se cunosc și acum din mulțimea de elevi din orașele unde funcționează școlile. Orice abatere disciplinară este sancționată gradat începând de la mustrare, scăderea notei la purtare cu un punct și mai multe, exmatriculare sau transfer la altă școală. Pentru a preîntâmpina cazurile de indisciplină școala ține permanent legătura cu părinții elevilor prin corespondență și prin invitarea lor personal la sediul instituției. Se organizau de asemenea ședințe anuale cu părinții (chiar și de două ori pe an), și ședințe cu preoții care i-au recomandat pentru Seminar. Aici se analizau situațiile generale și situația fiecărui elev în parte, primindu-se și sugestii din partea părinților și a preoților. Elevii sunt pregătiți în școală pentru o deschidere culturală interetnică și deschidere teologică interconfesională și interreligioasă. După toate cele ce s-au făcut de ÎPS Părinte Nicolae Corneanu al Banatului pentru școala teologică de aici, ar fi de dorit ca Seminarul Teologic din Caransebeș, încă din timpul vieții sale să-i primească numele,

rămânând ca denumirea de “Episcop Ioan Popasu”, pe care o are acum, să fie atribuită învățământului teologic universitar de aici.

Odată cu reînființarea Episcopiei Caransebeșului în 1994, Seminarul Teologic a fost obləduit de Episcopii Emilian Birdaș și Laurențiu Streza (actualul Mitropolit al Ardealului). Ambii au dat școlii autonomie și sprijinul material-moral de care aceasta avea nevoie.

În 2006, cu venirea Preasfințitului Lucian Mic, viața școlii primește noi dimensiuni, prin mutarea Seminarului într-un local nou, dotat cu toate cele necesare, doar că la dimensiuni mai mici. Permanent s-a simțit ajutorul oferit de Preasfinția Sa prin faptul că atât personal cât și prin colaboratorii săi s-a implicat foarte mult în viața școlii, ajutând și procesul instructiv-educativ, prin predarea unor ore de curs la Seminar.

În perioada 1955-2008, la Seminarul teologic din Caransebeș au absolvit 1677 de elevi care apoi au devenit preoți în Patriarhia Română și în străinătate (54 la românii din diaspora și 29 pentru Vicariatul sârb și ucrainean din țară). În această perioadă Seminarul a avut 59 de cadre didactice titulare și 79 cadre didactice titulare în alte școli care au suplinat ore la Seminar. Din cele 59 de cadre didactice titulare, 22 au promovat în învățământul superior teologic, alți 26 (dintre care un ierarh), nu au predat la Seminar, ci direct la Facultățile de Teologie. Un absolvent al Seminarului, nehirotonit preot, a devenit cadru didactic universitar în învățământul laic. 67 absolvenți sunt angajați slujitori în administrația superioară bisericească, iar 17 au fost (unii mai sunt și acum), profesori la alte Seminarii din țară.

Nădăjduim să putem continua, ceea ce înaintașii cu atâta jertfă au clădit, și în care mari speranțe și-au pus.